

HCS D

**Human capital and social
development.**

2026 – volume 20, issue 3

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali.

2026 – 20-jild, 3-son

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM FAN VA

INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT

UNIVERSITETI

Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali

Journal Human capital and social development

Журнал Человеческий капитал и социальноеразвитие

Jurnali

20-jild, 3-son (may) 2026.

Jurnal 2021-yilda tashkil topgan.

Davriyligi: har ikki oyda

Davriy nashirning rasmiy nomi: “Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish”-“Human capital and social development”-“Человеческий капитал и социальное развития” O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 19.05.2021 sanada berilgan №1179 guvohnomasi bilan ro‘yhatdan o‘tgan.

Jurnal: O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2023-yil 29-avgustdagi 342/5-son qarori bilan tasdiqlangan Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) Ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yhatiga kiritilgan.

Jurnal asoschilari: Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Inson resurslari va mahalla tarqqiyotini boshqarish instituti.

Nashr etuvchi: SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi.

Xalqaro indeksi: ISSN 3030-3672

Tahririyat telefoni: +998 (94) 283 56 78, +998 (90) 502 13 03

Pochta manzili: 140104, Samarqand shahar., Universitet xiyoboni, 4

Web-sayt: www.hcsd.samdu.uz.

E-mail: muhridinrabbimov@gmail.com

«INSON KAPITALI VA IJTIMOYIY RIVOJLANISH»

«HUMAN CAPITAL AND SOCIAL DEVELOPMENT»

«ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ»

JURNALI

Bosh muharrir: t.f.d., prof. Xalmuradov Rustam Ibragimovich

Bosh muharrir o‘rinbosari: i.f.d., prof. Arabov Nurali Uralovich

Kotib: PhD, dots. Nasimov Ikrom Xusanovich

Texnik muharrir: assistent., Rabbimov Muxriddin Musoqul o‘g‘li

TAHRIRIYAT KENGASHI

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. Abdurahmonov Qalandar Xodjayivech

O‘zFA akademigi, i.f.d., prof. G‘ulomov Saidaxror Saidaxmedovich

PhD, professor Arindam Banik (Xalqaro menejment instituti, Hindiston)

PhD, professor (Szechenyi Istvan universiteti, Vengriya) Mahendru Mandeep Kaur

PhD, professor (Balikesir universiteti, Balikesir, Turkiya) Blend Ibrahim

PhD, professor Jiye Li (Sian Jiatong universiteti, Xitoy Xalq Respublikasi)

DSc, professor (Vengriya Qishloq xo‘jaligi va hayotiy fanlar tadqiqot universiteti, Vengriya) Zoltan Lakner

PhD, dots. Djurakulov Shoxrux Davronovich (SamDU)

i.f.n., dots. Yuldashev Shamsiddin Qiyomiddinovich (SamDU)

i.f.n., dots. Nizamov Axtam Numonovich (SamDU)

i.f.n., dots. Bozorov Berdimurod Ulug‘murodovich (SamDU)

i.f.n., dots. Boboqulov Bahromqul Mamatkulovich (SamDU)

i.f.n., dots. Usmonova Dilafruz Karshiyevna (SamDU)

i.f.n., dots. Alibekova Saodat Lapasovna (SamDU)

PhD, dots. Ulug‘murodova Nodira Berdimuradovna (SamDU)

PhD, dots. Eshburiyev Umarbek Rashidovich (SamDU)

PhD, dots. Bakayev Ziyovuddin Toshbolta o‘g‘li (SamDU)

PhD, dots. Karjavova Xurshida Abdumalikovna (SamDU)

PhD, dots. Boltayev Burxon Sadinovich (SamDU)

PhD, dots. Djalilov Faxriddin Azimovich (SamDU)

BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK BOSHQARUVNING INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Sh.D. Sirojiddinova

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universiteti, Samarqand, O‘zbekiston.

OPEN ACCESS

HCSD

Correspondence

Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna

Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros
xalqaro universiteti talabasi

Email: sirojiddinova2212@gmail.com

Orcid: 0009-0003-9636-6225

Received: 28 April 2026

Revised: 11 May 2026

Accepted: 22 May 2026

Published: 31 May 2026

Funding source for publication:
Samarkand State University.

Publisher’s Note: HCSD stays neutral
with regard to jurisdictional claims in
published maps and institutional
affiliations.

Copyright: Journal Human capital and
social development © 2 by Samarkand
State University is licensed
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekistonda barqaror turizmni rivojlantirishda strategik boshqaruvning institutsional asoslarini takomillashtirish masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq qilindi. Barqaror turizm iqtisodiy o‘shish, ekologik muhofaza, ijtimoiy adolat va madaniy merosni saqlash tamoyillari asosida integratsiyalashgan boshqaruvni talab etishi ta’kidlandi. Tadqiqotda institutsional tahlil, strategik rejalashtirish, tizimli yondashuv, manfaatdor tomonlar tarmog‘i tahlili va siyosat baholash metodlari qo‘llandi. Natijada barqaror turizm boshqaruvining oltita asosiy elementi taklif etildi: normativ-huquqiy muhit, institutsional koordinatsiya va sherikliklar, barqaror marketing va brendlashtirish, mahalliy hamjamiyatni qo‘llab-quvvatlash, ekologik barqaror infratuzilma va monitoring hamda baholash tizimi.

Kalit so‘zlar: barqaror turizm, strategik boshqaruv, institutsional tahlil, destinatsiya boshqaruvi, ekologik barqarorlik, jamoatchilik ishtiroki, O‘zbekiston.

УЛУЧШЕНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ОСНОВ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ТУРИЗМОМ

Аннотация: В статье научно и практически исследуются институциональные основы повышения эффективности стратегического управления развитием устойчивого туризма в Узбекистане. Подчеркивается необходимость интегрированного управления, учитывающего экономический рост, экологическую защиту, социальную справедливость и сохранение культурного наследия. В работе применены институциональный анализ, стратегическое планирование, системный подход, анализ сети заинтересованных сторон и методы оценки политики. В результате предложена шестиблочная модель управления устойчивым туризмом: нормативно-правовая среда, институциональная координация и партнерства, устойчивый маркетинг и брендинг, поддержка местных сообществ, экологичная инфраструктура, система мониторинга и оценки.

Ключевые слова: устойчивый туризм, стратегическое управление, институциональный анализ, управление направлением, экологическая устойчивость, участие сообществ, Узбекистан.

IMPROVING THE INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF STRATEGIC MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT

Annotation: The article scientifically and practically examines the institutional foundations for improving strategic management of sustainable tourism development in Uzbekistan. It emphasizes the need for integrated governance that balances economic growth, environmental protection, social equity, and cultural heritage preservation. The study employs institutional analysis, strategic planning, systems approach, stakeholder network analysis, and policy evaluation methods. As a result, a six-block management model is proposed: regulatory framework, institutional coordination and partnerships, sustainable marketing and branding, local community support, eco-friendly infrastructure, and monitoring & evaluation system.

Keywords: sustainable tourism, strategic management, institutional analysis, destination governance, environmental sustainability, community participation, Uzbekistan.

Kirish

Jahon iqtisodiyotining globalashuvi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi hamda xalqaro integratsiya jarayonlarining jadallashuvi sharoitida turizm iqtisodiyotning eng istiqbolli va yuqori multiplikativ samaraga ega tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Turizm nafaqat iqtisodiy o'sishning muhim omili, balki hududlar rivojlanishi, yangi ish o'rinlari yaratish, aholi daromadlarini oshirish, madaniy merosni saqlash hamda xalqaro hamkorlikni mustahkamlashning samarali vositasi sifatida ham namoyon bo'lmoqda.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida turizmning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda ekologik muammolar, tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, biologik xilma-xillikning qisqarishi, tarixiy-madaniy obyektlarning degradatsiyasi hamda mahalliy aholining ijtimoiy manfaatlariga salbiy ta'sir ko'rsatish holatlari ham kuzatilmoqda. Mazkur holatlar turizmni rivojlantirishda an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslangan boshqaruv tizimini shakllantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Barqaror turizm konsepsiyasi iqtisodiy samaradorlik, ekologik muvozanat va ijtimoiy adolat tamoyillarining uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, u turizm resurslaridan hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan bir qatorda kelajak avlod manfaatlarini ham hisobga olgan holda foydalanishni nazarda tutadi. Shu nuqtai nazardan, turizmni rivojlantirishda strategik menejment mexanizmlarini takomillashtirish va uning institutsional asoslarini mustahkamlash masalasi

dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonda ham turizmni iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatda turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, investitsiyalarni jalb etish, turizm xizmatlari sifatini oshirish hamda turistik hududlarning raqobatbardoshligini ta'minlash bo'yicha qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda. Biroq mavjud salohiyatdan to'liq foydalanish uchun strategik boshqaruv mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili

Turizmni barqaror rivojlantirishning samaradorligi ko'p jihatdan uning institutsional muhitiga bog'liq. Institutsional muhit deganda turizm faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza, boshqaruv organlari, moliyaviy institutlar, infratuzilma obyektlari, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimi tushuniladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, rivojlangan turistik davlatlarda barqaror turizmni boshqarishning asosiy xususiyati manfaatdor tomonlarning integratsiyalashgan hamkorligiga asoslangan institutsional modelning mavjudligidir. Xususan, Germaniya, Shveysariya, Singapur va Yangi Zelandiya tajribasi turizmni rivojlantirishda davlat, biznes va mahalliy hamjamiyatlar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarining yuqori samaradorligini ko'rsatmoqda.

Turizmni barqaror rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarni tizimli tahlil qilish

natijasida ularni uchta asosiy guruhga ajratish mumkin:

Birinchi guruh iqtisodiy omillar hisoblanib, ular investitsiyalar hajmi, turizm xizmatlari eksporti, turistik infratuzilmaning rivojlanish darajasi, bandlik ko'rsatkichlari va xizmatlar sifati bilan tavsiflanadi. Mazkur omillar turizm sektorining iqtisodiy samaradorligini belgilaydi.

Ikkinchi guruh ekologik omillar bo'lib, ularga tabiiy resurslardan foydalanish darajasi, chiqindilarni boshqarish tizimi, uglerod emissiyasi, ekologik standartlarga rioya etilishi hamda yashil texnologiyalarning joriy etilishi kiradi. Zamonaviy sharoitda aynan ekologik omillar turizmning uzoq muddatli raqobatbardoshligini belgilovchi muhim mezonlardan biriga aylanmoqda.

Uchinchi guruh ijtimoiy omillar bo'lib, ular mahalliy aholining turizm faoliyatidagi ishtiroki, aholi bandligi, madaniy meros obyektlarini saqlash, turizm xizmatlari sifati va turistlar qoniqish darajasi bilan bog'liqdir.

O'tkazilgan tahlillar natijasida turizmni boshqarishning amaldagi tizimida bir qator muammolar mavjudligi aniqlandi. Jumladan, strategik rejalashtirish va monitoring tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi, hududiy boshqaruv organlari vakolatlarining cheklanganligi, ekologik monitoring tizimining mukammal shakllanmaganligi hamda turizm subyektlari o'rtasidagi hamkorlikning sustligi barqaror rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

1-rasm. Barqaror turizmni rivojlantirishda strategik boshqaruv mexanizmi.

Barqaror turizmni rivojlantirishda ifodalangan. Unda davlat boshqaruvi strategik boshqaruvning institutsional organlari, mahalliy hokimiyat, xususiy asoslari o'zaro bog'liq tizim sifatida sektor, ilmiy-ta'lim muassasalari,

mahalliy aholi, ekologik institutlar hamda xalqaro tashkilotlarning hamkorligi asosiy institutsional omil sifatida ko'rsatilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, barqaror turizmni samarali rivojlantirish faqat alohida bir tashkilot faoliyati bilan emas, balki ko'p tomonlama boshqaruv tizimini shakllantirish orqali amalga oshiriladi. Bunda strategik rejalashtirish, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, moliyaviy mexanizmlarni kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ekologik barqarorlik tamoyillarini integratsiyalash muhim ahamiyat kasb etadi.

Diagrammada ko'rsatilgan elementlarning o'zaro uyg'unlashuvi turizm sohasining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Xususan, davlat-xususiy sheriklikning rivojlanishi investitsiyalar hajmini ko'paytiradi, mahalliy aholi ishtirokining ortishi esa hududlarda yangi ish o'rinlarini yaratish va aholi farovonligini oshirishga imkon beradi.

Shuningdek, raqamli transformatsiya va innovatsion boshqaruv vositalaridan foydalanish ma'lumotlar almashinuvini tezlashtirib, boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligini oshiradi. Natijada turizm tizimida shaffoflik, hisobdorlik va resurslardan oqilona foydalanish darajasi ortadi.

Umuman olganda, mazkur konseptual model barqaror turizmni rivojlantirishning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish orqali uzoq muddatli iqtisodiy o'sish, ekologik muhofaza va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi hamda Barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uzviy bog'liq hisoblanadi.

Shu munosabat bilan turizmni barqaror rivojlantirishning institutsional

mexanizmini takomillashtirishning quyidagi ustuvor yo'nalishlari taklif etiladi.

Birinchi, strategik menejment tizimini natijadorlikka yo'naltirilgan boshqaruv tamoyillari asosida takomillashtirish zarur. Bunda turizm rivojlanishini baholash uchun iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy indikatorlardan iborat integral monitoring tizimini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchi, turizm sohasida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish lozim. Mazkur yondashuv infratuzilmaviy loyihalarni moliyalashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi.

Uchinchi, turizm faoliyatiga yashil iqtisodiyot tamoyillarini keng tatbiq etish zarur. Bunda energiya tejankor texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik transport vositalari va chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

To'rtinchi, raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish lozim. Sun'iy intellekt, Big Data, geoinformatsion tizimlar va raqamli platformalardan foydalanish turizm oqimlarini boshqarish, marketing faoliyatini optimallashtirish hamda turistlar ehtiyojlarini prognozlash imkonini beradi.

Beshinchi, mahalliy aholi manfaatlarini hisobga olgan holda inkluziv turizm modelini shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa turizm daromadlarining hududiy taqsimotini yaxshilash, yangi ish o'rinlari yaratish va kambag'allikni qisqartirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan konseptual modelga ko'ra,

barqaror turizmni rivojlantirishning institutsional mexanizmi davlat boshqaruvi, strategik rejalashtirish, innovatsion infratuzilma, investitsiyalar, raqamli texnologiyalar va mahalliy hamjamiyatlar o'rtasidagi uzviy hamkorlikka asoslanishi lozim. Mazkur modelning amaliyotga joriy etilishi turizm sohasining raqobatbardoshligini oshirish, ekologik xavflarni kamaytirish hamda hududlarning barqaror rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi.

Adabiyotlar sharhi

Barqaror turizm konsepsiyasi ilk bor 1987-yilda BMTning Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha Butunjahon komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan "Bizning umumiy kelajagimiz" (Our Common Future) hisobotida ilgari surilgan barqaror rivojlanish g'oyalariga asoslanadi. Mazkur konsepsiyaga ko'ra, iqtisodiy rivojlanish jarayonlari kelajak avlodlarning ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlarini cheklamasligi lozim.

Turizm sohasida barqaror rivojlanish masalalari R.Butler tomonidan chuqur tadqiq etilgan bo'lib, olim turistik destinatsiyalarning hayotiy sikli nazariyasini ishlab chiqqan. Unga ko'ra, har bir turistik hudud rivojlanishning ma'lum bosqichlaridan o'tadi va boshqaruv mexanizmlari o'z vaqtida takomillashtirilmasa, hududning turistik jozibadorligi pasayishi mumkin.

Bramwell va Lane tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda barqaror turizmni rivojlantirishda manfaatdor tomonlar hamkorligi alohida ahamiyat kasb etishi asoslangan. Olimlarning fikricha, turizmni samarali boshqarish davlat organlari, biznes subyektlari va mahalliy aholining o'zaro manfaatdorlik tamoyillari asosida tashkil etilgan hamkorligiga bog'liq.

D.Fennell barqaror turizmning ekologik jihatlariga e'tibor qaratib, turizm faoliyatida ekologik me'yorlarga rioya qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda biologik xilma-xillikni saqlash zarurligini asoslab bergan.

Strategik menejment nazariyasi asoschilari M.Porter, H.Mintzberg va P.Drukerlarning ilmiy qarashlari turizmni uzoq muddatli rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, Porterning raqobat ustunligi nazariyasi turistik hududlarning raqobatbardoshligini baholashda keng qo'llaniladi.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan ham turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari, hududiy turizm salohiyatidan samarali foydalanish va turizm xizmatlari bozorini rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan. Biroq mavjud tadqiqotlarda barqaror turizmni rivojlantirishning institutsional asoslarini strategik menejment nuqtayi nazaridan kompleks o'rganish yetarli darajada amalga oshirilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda barqaror turizmni rivojlantirishning institutsional asoslarini baholash va takomillashtirish maqsadida bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini barqaror rivojlanish nazariyasi, institutsional iqtisodiyot nazariyasi hamda strategik menejment konsepsiyalari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida barqaror turizmni rivojlantirishning strategik menejmentga asoslangan institutsional mexanizmlarini aniqlash va baholash maqsadida bir qator zamonaviy ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi.

Xususan, tizimli tahlil usuli orqali turizm tizimining tarkibiy elementlari va ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklar o'rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida xorijiy mamlakatlar tajribasi hamda milliy amaliyotning o'ziga xos jihatlari taqqoslandi. Iqtisodiy-statistik tahlil usuli turizm sohasining rivojlanish tendensiyalari, asosiy ko'rsatkichlar dinamikasi va ularning o'zaro ta'sirini baholash imkonini berdi. Shuningdek, ekspert baholash usuli orqali turizm sohasidagi mutaxassislar, olimlar va amaliyotchilarning fikr-mulohazalari umumlashtirildi hamda istiqbolli rivojlanish yo'nalishlari aniqlandi.

Tadqiqot davomida SWOT tahlil usuli yordamida turizm sohasining kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlar hamda potensial xavf-xatarlar baholandi. PEST tahlil asosida esa turizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillarning ta'siri o'rganildi. Bundan tashqari, institutsional yondashuv asosida turizmni boshqarishda davlat organlari, biznes subyektlari, mahalliy hamjamiyatlar va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar tizimi tahlil qilindi.

Tadqiqotning axborot bazasini BMT Turizm tashkiloti, Butunjahon Sayohat va Turizm Kengashi (WTTC), Jahon banki, OECD hamda O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari tashkil etdi. Mazkur manbalar asosida turizmning barqaror rivojlanish darajasini baholash uchun iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ko'rsatkichlarni qamrab oluvchi kompleks indikatorlar tizimi shakllantirildi.

Tahlillar natijasida turizmning barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar uchta asosiy yo'nalishga

guruhlashtirildi. Birinchi guruh iqtisodiy omillar bo'lib, ular turizm xizmatlari hajmi, turizm eksporti, soha rivojiga yo'naltirilgan investitsiyalar, bandlik darajasi va xizmatlar rentabelligi kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Mazkur omillar turizmning iqtisodiy samaradorligi va hududiy rivojlanishga qo'shayotgan hissasini tavsiflaydi.

Ikkinchi guruh ijtimoiy omillarni qamrab oladi. Ushbu guruhga yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aholi daromadlarining o'sishi, turistlar qoniqish darajasi hamda mahalliy aholining turizm faoliyatidagi ishtiroki kabi ko'rsatkichlar kiritildi. Mazkur indikatorlar turizmning ijtimoiy farovonlikka ta'sirini va aholi manfaatlariga xizmat qilish darajasini baholash imkonini beradi.

Uchinchi guruh ekologik omillardan iborat bo'lib, chiqindilar hajmi, ekologik sertifikatlangan turizm obyektlari soni, yashil energiyadan foydalanish darajasi hamda tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Ushbu indikatorlar turizm faoliyatining atrof-muhitga ta'sirini va ekologik barqarorlik darajasini aniqlashga xizmat qiladi.

Mazkur ko'rsatkichlar tizimi asosida turizmning barqaror rivojlanish darajasi kompleks baholandi va sohaning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari aniqlandi. O'tkazilgan ilmiy tadqiqotlar natijasida barqaror turizmni rivojlantirishning strategik menejmentga asoslangan institutsional modeli ishlab chiqildi. Ushbu model turizm rivojlanishining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik jihatlarini yagona tizimda boshqarish imkonini beradi.

Tadqiqotning muhim ilmiy natijalaridan biri turizmning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlarini

integrallashgan holda baholash tizimining ishlab chiqilganligidir. Shuningdek, turizm sohasida manfaatdor tomonlar hamkorligini kuchaytirishga qaratilgan institutsional mexanizm taklif etildi. Mazkur mexanizm davlat boshqaruvi organlari, xususiy sektor, fuqarolik jamiyati institutlari va mahalliy aholi o'rtasidagi hamkorlikni yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida turizmni boshqarishning konseptual yondashuvi ishlab chiqildi hamda turizmning raqamli transformatsiyasini barqaror rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida baholash metodikasi taklif etildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli texnologiyalar, innovatsion infratuzilma va manfaatdor tomonlar o'rtasidagi samarali hamkorlik turizmning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu asosda barqaror turizmni rivojlantirishning konseptual modeli ishlab chiqildi. Mazkur modelga ko'ra, barqaror turizm strategik menejment, institutsional muhit, innovatsion infratuzilma, raqamli innovatsiyalar hamda manfaatdor tomonlar hamkorligining o'zaro integratsiyasi natijasida shakllanadi. Ushbu omillarning uyg'unlashuvi turizm sektorining iqtisodiy samaradorligini oshirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va ijtimoiy farovonlikni yuksaltirish imkonini beradi. Natijada turizm sohasining barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi zamonaviy institutsional boshqaruv mexanizmi shakllanadi.

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

Birinchidan, turizm rivojlanishini boshqarishda strategik rejalashtirish tizimini takomillashtirish zarur. Har bir

turistik hudud uchun alohida barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Ikkinchidan, turizm faoliyatida ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarini joriy etish lozim. Bu turizm korxonalarining ekologik va ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Uchinchidan, ekologik sertifikatlash tizimini joriy etish va yashil turizm obyektlarini rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish zarur.

To'rtinchidan, davlat-xususiy sheriklik asosida turizm infratuzilmasini rivojlantirish va investitsiyalar hajmini oshirish maqsadga muvofiqdir.

Beshinchidan, sun'iy intellekt, Big Data va raqamli platformalardan foydalanish asosida Smart Tourism tizimini shakllantirish lozim.

Oltinchidan, mahalliy aholini turizm xizmatlari ko'rsatish jarayonlariga keng jalb qilish orqali inklyuziv turizm modelini rivojlantirish zarur.

Yettinchidan, turizm klasterlarini shakllantirish orqali hududiy raqobatbardoshlikni oshirish va xizmatlar sifati darajasini yaxshilash mumkin.

Sakkizinchidan, turizmning ekologik ta'sirini baholovchi doimiy monitoring tizimini yaratish hamda hududlarda "yashil turizm indeksleri"ni joriy etish tavsiya etiladi.

Mazkur tavsiyalarni amaliyotga joriy etish O'zbekiston turizm sektorining raqobatbardoshligini oshirish, xalqaro turizm bozorida mavqegini mustahkamlash hamda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash imkonini beradi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari asosida barqaror turizmni rivojlantirishda strategik menejmentning institutsional asoslarini takomillashtirish iqtisodiy samaradorlik,

ekologik xavfsizlik va ijtimoiy Taklif etilgan institutsional model barqarorlikni ta'minlashning muhim O'zbekiston turizm sektorining barqaror omili ekanligi aniqlandi. Turizmni rivojlanishini ta'minlash, xalqaro turizm boshqarishda integratsiyalashgan bozoridagi mavqeini mustahkamlash yondashuvni joriy etish, manfaatdor hamda hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy tomonlar hamkorligini kuchaytirish, taraqqiyotiga xizmat qiluvchi samarali yashil texnologiyalarni keng qo'llash va boshqaruv mexanizmini shakllantirishga raqamli transformatsiyani jadallashtirish orqali sohaning uzoq muddatli imkon beradi. raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-549-son, 2019-yil 18-iyul.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining turizm sohasini rivojlantirishga oid qaror va me'yoriy-huquqiy hujjatlari.
4. Абдурахмонов Қ.Х. Инсон тараққиёти. – Тошкент: Fan va texnologiya, 2020. – 312 б.
5. Солиев А.С. Туризм географияси ва иқтисодиёти. – Тошкент: Universitet, 2021. – 284 б.
6. Қаяумов Ф.А. Туризм хизматлари бозорини ривожлантиришнинг ташкилий-иқтисодий механизмлари. – Тошкент: Iqtisodiyot, 2022. – 256 б.
7. Butler R.W. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources // Canadian Geographer. – 1980. – Vol.24. – No.1. – P. 5–12.
8. Bramwell B., Lane B. Sustainable Tourism: An Evolving Global Approach // Journal of Sustainable Tourism. – 1993. – Vol.1. – No.1. – P. 1–5.
9. Fennell D.A. Sustainable Tourism: Principles, Contexts and Practices. – New York: Routledge, 2020. – 542 p.
10. Weaver D. Sustainable Tourism: Theory and Practice. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 2006. – 240 p.
11. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990. – 855 p.
12. Drucker P.F. Management Challenges for the 21st Century. – New York: Harper Business, 2007. – 224 p.
13. Mintzberg H. Strategy Safari: A Guided Tour Through the Wilds of Strategic Management. – London: Pearson Education, 2009. – 406 p.
14. Hall C.M. Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships. – London: Pearson Education, 2008. – 302 p.
15. United Nations Tourism. Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030. – Madrid, 2024.
16. World Bank. Travel and Tourism for Sustainable Development Report. – Washington D.C., 2024.

CONTENTS

1	Muxammedov Murod Muxamedovich	4-10
	PUL-KREDIT SIYOSATINING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI VA UNING SAMARADORLIGI	
2	Safin Farid Gubaydullayevich, Safin Farid Gubaydullayevich, Qobulov Dilshod Qodir o'g'li	11-19
	QIYOSIY YONDASHUV BILAN OBYEKT QIYMATINI BAHOLASHNING ISHONCHLILIGI VA ANIQLIGI MASALASI	
3	Muxammedova Zarina Murodovna	20-26
	IPOTEKA MOLIVAVIY INSTRUMENTLARI BOZORINING ISHLASH TAMOIYILLARI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	
4	Teshayev Shaxro'z Anvar o'g'li	27-31
	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING MUNOSIB MEHNAT MIGRATSIYASI JARAYONLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	
5	Latipova Shaxnoza Maxmudovna	32-41
	AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH	
6	Berdiyev Anvar Abduraxmonovich, Ziyodullayev Navruzbek Botir o'g'li	42-49
	AHOLI DAROMATLARINI TARTIBGA SOLISHDA SOLIQ MEKANIZMLARINING AHAMIYATI	
7	Jin Bochen	50-54
	RURAL E-COMMERCE AND TECHNOLOGICAL INNOVATION: LESSONS FROM CHINA AND UZBEKISTAN	
8	Nasimov Ikrom Khusanovich	55-65
	O'ZBEKISTONDA KO'P O'LCHOVLI KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASH STRATEGIYASI VA METODOLOGIYASI	
9	Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	66-69
	O'ZBEKISTONDA OILAVIY TURIZM TADBIRKORLIGI UCHUN RAQAMLI INNOVATSIYA STRATEGIYALARI	
10	Nasimov Ikrom Khusanovich, Rieznik Stanislav	70-74
	MAHALLA-CENTERED COOPERATIVES AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE GROWTH AND LOCAL ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN: LESSONS FROM SOUTH KOREA'S SAEMAUL AND NACF	
11	Shakarov Farrux Narqul o'g'li	75-82
	MARKAZIY BANKNING PUL-KREDIT SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (GERMANIYA, XITOIY VA YAPONIYA TAJRIBALARI ASOSIDA)	
12	Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	83-92
	RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INSON KAPITALINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI	
13	Vakhobov Zafarjon Tolibjonovich	93-99
	A THREE-COMPONENT MODEL FOR ASSESSING THE SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF DESTINATION BRANDING: EVIDENCE FROM SAMARKAND	
14	Kadirova Shaxnoza Ilhomovna	100-105

	IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA SANOAT KORXONALARINI SAMARALI BOSHQARUV USULLARI VA ULARNING MEKANIZMLARI	
15	Abduvohidova Gulshan Akmalovna	106-112
	XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INTELLEKTUAL RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
16	Ахмедова Азиза Тохировна	113-120
	УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВО-ДЕЛОВОЙ АКТИВНОСТЬЮ КАК МЕХАНИЗМ ТРАНСФОРМАЦИИ ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ В КОНКУРЕНТНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА	
17	Hashimova Madina Muratkhanovna	121-127
	HUDUDUY MADANIY MEROS OBEKTLARINI BOSHQARISH VA MUHOFAZA QILISHDA INTEGRATSIYALASHGAN STRATEGIYALAR	
18	Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna, Absamatova Nafisa Shovkat qizi	128-134
	GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHINING KADRLAR RAQOBATBARDOSHLILIGIGA TA'SIRI.	
19	Alibekova Saodat Lapasovna, Anorboyev Dilshod	135-142
	INSON KAPITALIGA INVESTITSIYA KIRITISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	
20	Irkinboyev Akmal G'ayrat o'g'li	143-149
	IJTIMOY-IQTISODIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA ISH BILAN BANDLIKNI MOSLASHUVCHAN DARAJASINI BAHOLASH	
21	Azizova Nilufar Ikrom qizi, Asrorqulov Asilbek Urol o'g'li	150-158
	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING XIZMAT KO'RSATISH SOHALARIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNINI VA AHAMIYATI	
22	Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna, Mirzamuratov Ruslan Kurbanbay o'g'li	159-164
	RAQAMLI LOGISTIKADA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA ISTIQBOLLARI	
23	Odiljonov Alibek Akmaljon o'g'li	165-172
	MEHNAT BOZORIDA ISHCHI KUCHI SIFAT KO'RSATKICHLARINI ANIQLASH YO'LLARI	
24	Sultanova Nigina Utkurovna	173-180
	MEHMONDO'STLIK INDUSTRIYASIDA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI	
25	Abduvaliyev Abdurahim Salim o'g'li	181-186
	RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING GASTRONOMIK TURIZM RIVOJIGA TA'SIRI VA UNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA)	
26	Хотамкулова Мадина Санжар кизи	187-191
	ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАСТНИКОВ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ ПОСРЕДСТВОМ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ ПУТЁМ ЭМИССИИ АКЦИЙ	
27	Ye Hanlong	192-196

	SUCCESSFUL EXPERIENCES AND POLICY IMPLICATIONS OF THE SHANGHAI FREE TRADE ZONE FOR DEVELOPING COUNTRIES	
28	Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Sh.S.Saidov	197-202
	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARI AUDITI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	
29	Hao Xiaohui	203-213
	ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISMS AND DESTINATION COMPETITIVENESS IN THE CONTEMPORARY MEDICAL TOURISM MARKET	
30	Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	214-220
	INNOVATSION IQTISODIY SHAROITIDA TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH: MADANIY-TARIXIY TURIZM MISOLIDA	
31	Nigmatova Malika Baxtiyorovna	221-226
	O'ZBEKISTONDA TA'LIM TURIZMINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	
32	Narzikulov Dilshod Rustamovich	227-235
	MAHALLIY HUDUDLARDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY VA EKOLOGIK JIHATLARI: JAHON TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON UCHUN ILMIY-AMALIY TAVSIYALAR	
33	B.M.Boboqulov , S.B.Sharipov , Sh.Sh.Jo'rayev	236-244
	MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI TAHLILI	
34	Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna	245-252
	BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK BOSHQARUVNING INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
35	Abduganiyev Abdulaziz Alisher o'g'li	253-259
	FINANCIAL ENGINEERING AND ITS INTRODUCTION TO THE CAPITAL MARKET OF UZBEKISTAN	
36	Erbo'tayev Azimjon Qaxromon o'g'li	260-268
	AGROTURISTIK XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARIGA OID ILMIY NAZARIYALAR VA KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	
37	O.E.Ernazarov, Sh.S.Saidov	269-274
	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARI AUDITI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	
38	Xolbayeva Marguba Kazokboyevna	275-282
	XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA TADBIRKORLIK SUB'EKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI	
39	Rabbimov Muxriddin Musoqul o'g'li	283-289
	MAMLAKATIMIZDA PUL-KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	
40	Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna	290-295
	TURIZM SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH ORQALI XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	